

संविधान सभामा महिला सहभागिता

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र संकायअन्तर्गत
समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रिय विभागको
स्नातकोत्तर तह दोश्रो बर्षको दशौं
पत्रको प्रयोजनको लागि
प्रस्तुत

सोध प्रस्तावना

प्रस्तुतकर्ता

खगीसरा न्यौपाने

रोल नं. ६६

समाजशास्त्र/मानवशास्त्र केन्द्रिय विभाग

त्रिभुवन विश्व विद्यालय

कीर्तिपुर, काठमाण्डौ

२०६६

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

स्वीकृति पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रिय क्याम्पस कीर्तिपुर को समाजशास्त्र मानवशास्त्र विभागका छात्रा श्री खगीसरा न्यौपानेले "संविधान सभामा महिला सहभागिता" शिर्षकमा संविधान सभामा महिलाहरुका अवस्थाको वारेमा एक समाजशास्त्रीय अध्ययन विषयक सोध-पत्र समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर उपाधिको आंशिक आवश्यकता पुरा गर्नको निमित्त स्वीकृति प्रदान गरिएको छ

आन्तरिक सोध निर्देशक

डा. पदमलाल देवकोटा

बाह्य निरीक्षक

प्रेम बहादुर चलाउनी

विभागिय प्रमुख

डा. ओमगुरुड

कृतज्ञता ज्ञापन

त्रिभुवन विश्वविद्यालयको समाजशास्त्र\ मानवशास्त्र विषयमा स्नातकोत्तर तह पूरा गर्न आंशिक आवश्यकता पूरा गर्ने शिलाशिलामा तयार गरिएको यो शोधपत्रलाई यस रूपमा ल्याउने क्रममा सुझाव र निर्देशन दिएर आफ्नो अमूल्य समय लगाई सहयोग गर्नु भएकोमा म मेरो शोध निर्देशक श्री डा. पदमलाल देवकोटा प्रति हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु । जसको दक्षतापूर्ण निर्देशनमा यो शोध पत्र यस रूपमा आउन सक्यो । साथै विभागिय प्रमुख डा. ओम गुरुङ ज्यू एवम् अन्य गुरुवर्गहरु प्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

शोध पत्र तयार गर्न आवश्यक सुचना र सामग्री उपलब्ध गराई सहयोग गर्नु हुने श्री गणेश भट्टराई र खुमा पौडेललाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहान्छु । त्यस्तै गरी आफ्नो अनुभव एवं अन्य आवश्यक जानकारी सल्लाह तथा अन्तरवार्ता लिने अवसर दिनु हुने संविधानसभामा प्रतिनिधित्व गर्ने महिला सभासदहरु प्रति हार्दिक धन्यवाद दिन चाहान्छु । अन्त्यमा यो शोधपत्र तयार पार्न कम्प्यूटर कार्यमा सहयोग गर्नु हुने लोयोला कम्प्यूटर परिवार प्रति पनि हार्दिक धन्यवाद दिन चाहान्छु ।

खगीसरा न्यौपाने

मिति:

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं

सिफारिश पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय केन्द्रिय क्याम्पस कीर्तिपुर को समाजशास्त्र ,मानवशास्त्र विभागबाट समाजशास्त्र विषयको स्नातकोत्तर उपाधिको आंशिक आवश्यकता पूतिको लागि मेरो निर्देशन र सुपरिवेक्षणमा श्री खगीसरा न्यौपानेले "संविधान सभामा महिला सहभागिता" शिर्षकमा संविधान सभामा महिलाहरुका अवस्थाको वारेमा एक समाजशास्त्रीय अध्ययन विषयक सोध-पत्र तयार पार्नु भएको हो । म उहाँको कार्य प्रति संन्तुष्ट छू र प्रस्तुत सोध-पत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनको लागि सिफारिश गर्दछु ।

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
समाजशास्त्र मानवशास्त्र केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौं
मिति:

विषय - सूची

पहिलो अध्याय

परिचय	१-८
१.१ पृष्ठभूमी	१
१.२ अध्ययन समस्या	५
१.३ अवधारणगत आधारशिला	६
१.४ अध्ययनको उद्देश्य	७
१.५ अध्ययनको महत्व	७
दोश्रो अध्याय	९-१४
२.१ साहित्य पूनरावलोकन	
अध्याय तीन	
अनुसन्धान विधी	१५-१८
३.१ अनुसन्धान विधी	१५
३.२ नमुना छनौट	१५
३.३ तथ्याङ्ककास्वरुप	१७
३.४ तथ्याङ्क संकलन विधिहरु	१७
३.५ अर्न्तवार्ता	१७
३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण	१८
३.७ अध्ययनको सिमा	१८

चौथो अध्याय

संविधान सभामा सहभागी महिलाहरुको सामाजिक, आर्थिक सास्कृति	
राजनैतिक, शैक्षिक र प्रशासनिक अवस्थाको एक भलक	१९-३७
४.१ महिलाहरुको सामाजिक अवस्था:-	१९
४.२ आर्थिक अवस्था:	२४
४.३ साँस्कृतिक अवस्था	२८

४.४	राजनैतिक अवस्था	२९
४.५	शैक्षिक अवस्था	३३
४.६	प्रशासनिक अवस्था:-	३५

पाचौ अध्याय

संविधानसभामा महिला सहभागिता		३८-५४
५.१	संविधानसभामा निर्वाचित विभिन्न राजनीतिक पार्टीको स्थिति	३८
५.२	संविधानसभामा महिला सभासद	४१
५.३	प्रत्यक्ष निर्वाचन प्रणाली अन्तर्गत सभासद	४३
५.४	समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अन्तर्गत जातिय आधारमा महिला प्रतिनिधित्व	४५
५.५	भौगोलिक क्षेत्रको आधारमा संविधान सभामा महिला प्रतिनिधित्व	४८
५.६	संविधान सभा निर्वाचनमा महिला कम सहभागि हुनुको कारण	४९
५.६.१	सामाजिक तथा पारिवारिक कारण	५१
५.६.२	पारिवारिक सहयोगको अभाव	५१
५.६.३	सामाजिक सांस्कृतिक गलत धारणा	५१
५.६.४	शिक्षा चेतनाको कमि	५२
५.६.५	आर्थिक निर्भरता	५२
५.७	राज्यका हरेक तहमा महिला सहभागीता सम्बन्धमा समूहगत छलफलमा सहभागी महिला सभासदहरूको प्रतिक्रिया	५२
५.७.१	समस्या पहिचान:	५३
५.७.२	सहभागिता मुलक निर्णय प्रक्रियामा:	५३
५.७.३	उपलब्धी उपभोग:	५४
५.७.४	अनुगमन:	५४
५.७.५	मूल्याङ्कन:	५४

अध्याय ६

महिला सहभागिता बढाउन सरकार राजनितिक पार्टी र
समाजले खेल्नु पर्ने भुमिका

५५-६५

६.१.१ महिला आरक्षण

५५

६.१.२. महिला सभासदको भुमिका

५५

६.१.३. महिला समस्या

५६

६.१.४. कानुनि प्राबधान :

५६

६.१.५. महिला चेतना :

५७

६.१.६. महिला शिक्षा :

५७

६.१.७. महिला रोजगारी

५७

६.२ नेपालमा महिला राजनितिमा सफलता सम्बन्धि

सभासद हरुको दृष्टिकोण

५८

६.२.१ राजनितिमा आउनु को कारण

५८

६.२.२ टिकट पाउनुको कारण

६०

६.२.३ अपठारा र समस्याहरु

६१

६.२.४ महिला आरक्षण

६२

६.२.५ महिलाका मुद्दा

६३

६.३ उत्तरदाताका टिप्पणीहरु

६४

६.४ उत्तरदाताका सुझावहरु

६४

अध्याय ७

६६-७२

७.१ शाराशं

६६

७.२ निष्कर्ष

७१

७.३ सुझाव

७२

सन्दर्भ ग्रन्थ

७३

परीशिष्टाङ्क

७४-८०

तालिका नं.

१	प्रतिनिधिसभा र राष्ट्रियसभामा महिला सहभागिता	११
२	छनौटको आधारमा अन्तर्वार्ता लिईएका सभासदहरूको पार्टीगत प्रतिशत	१६
३	नमूना छनौटमा परेका महिलाहरूको विवाहको प्रकार-	२१
४	संविधान सभामा सहभागी महिलाहरूको शैक्षिक अवस्था विगतको पेशा र उमेर समुह	२१
५	संविधान प्रतिनिधित्व गर्ने महिलाको जग्गाको स्वामित्वको विवरण-	२५
६	संविधानसंविधान सभामा प्रतिनिधित्व गर्ने महिलाहरूको मासिक आमदानी	२६
७	प्रमुख पेशा वा व्यवसायको आधारमा	२६
८	घरपरिवारमा नेतृत्वको आधारमा महिलाको वर्गीकरण	२७
९	धर्मको आधारमा संविधान सभामा प्रतिनिधित्व गर्ने महिला हरूको वर्गीकरण	२८
१०	संविधान सभा २०६४ को दलगत महिला उम्मेदवार संख्या र प्रतिशत	३०
११	पार्टीगत महिला उम्मेदवारी आम निर्वाचन २०५६	३२
१२	संविधान सभामा सहभागी महिलाहरूको शैक्षिक स्तर	३४
१३	निजामती सेवामा महिला र पुरुष सहभागिताको तुलनात्मक स्थिति:	३६
१४	संविधान सभासदस्य निर्वाचन २०६४ मा संविधान सभामा निर्वाचित विभिन्न राजनीतिक पार्टीको स्थिति	३९
१५	पार्टीगत महिला उम्मेदवारी संविधान सभा निर्वाचन - २०६४	४१
१६	प्रत्यक्ष निर्वाचन प्रणाली निर्वाचित महिला उम्मेदवारी	४४
१७	समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली अन्तर्गत जातीय आधारमा संविधानसभामा महिला	४६
१८	भौगोलिक क्षेत्रको आधारमा संविधान सभामा महिला प्रतिनिधित्व	४८
१९	राजनितिमा कम सहभागि हुनुको कारण सम्बन्धि महिला सभासद बाट आएको प्रतिक्रिया	५०
२०	राजनितिमा आउने कारण	५९
२१	टिकट पाउनुको कारण र आधारहरू	६०
२२	राजनितिमा लागेका महिलाका अप्ठ्यारा र समस्याहरू	६१

२३ महिला आरक्षण

६२

२४ महिलाका मुद्दा

६३